

Viis aastat Euroopa Liidu infokeskust

Anu Nestor (RiTo 2), Eesti Rahvusraamatukogu Euroopa Liidu infokeskuse juhataja

Euroopa Liit on muutumas ja laienemas, Eesti Rahvusraamatukogu Euroopa Liidu infokeskus on valmis vastama tekkivaile küsimustele.

Eesti Rahvusraamatukogu on Euroopa Liidu depooramatukogu 1992. aasta aprillist alates. Depooramatukogu staatus, mis üldjuhul omistatakse rahvusraamatukogudele, tähendab ühe tasuta eksemplari saamist kõigist perioodilistest väljaannetest ja raamatutest, mida avaldavad Euroopa Liidu institutsioonid – Euroopa Komisjon, Euroopa Liidu Nõukogu, Euroopa Parlament jt. Sundeksemplari saamisele lisandub kohustus neid säilitada ja kõigile huvilistele tasuta kättesaadavaks teha.

Paralleelselt depooramatukogudega tegutsevad Euroopa Liidu liikmes- ja kandidaatriikides ka Euroopa Liidu dokumendikeskused, mis on loodud teadus- ja õppetöö toetamiseks ülikooliraamatukogude juurde – Eestis Tartu Ülikooli (aastast 1992) ja Concordia Ülikooli (aastast 2002) raamatukogus. Ettevõtjaile jagavad infot euroinfo keskused – Eestis Kaubandus-Tööstuskoja euroinfo keskus. Laiem avalikkus võib oma küsimustega pöörduda Euroopa Komisjoni Eesti Delegatsiooni Euroopa Liidu infokeskusesse ning maakondlikes euroinfopunktidesse.

Sellise ülesehitusega teavitusvõrgustik toimib nii Euroopa Liidu liikmesriikides kui ka kandidaatmaades. Suur osa depooramatukogusid, dokumendikeskusi, Euroopa õigusega seotud raamatukogusid jms on Euroopa Informatsiooni Assotsiatsiooni (EIA) liikmed. Rahvusraamatukogu on EIA liige 1996. aastast. Kuigi organisatsioon on Suurbritannia-keskne – seal toimub suur osa meile vajalikke koolitusi –, hoiavad temaatiline kuukiri ja eurodokumentalistide ühine suhtlusring eurotalk e-postis meid kursis uuendustega dokumentide avalikustamisel ja uute kasulike veebilehtedega ning vastastikused konsultatsioonid on abiks diskussiooniringis osalejaile.

Aktiivne infovahendaja

Rahvusraamatukogu, kes täidab ka parlamendiraamatukogu ülesandeid, ei ole piirdunud pelgalt Euroopa Liidu dokumentatsiooni kogumise, säilitamise ja kättesaadavaks tegemisega.

1994. aastal hakkas Rahvusraamatukogu teatme- ja infoanalüüsi keskuses loodud rahvusvaheliste organisatsioonide talitus (RVO) aktiivselt vahendama infot Euroopa Liidu dokumentide kohta. Talituse tegevusest teavitati üldsust nii päevalehtedes kui ka raamatukogunduslikes väljaannetes. 1994. aastaks oli Rahvusraamatukogu kogudes registreeritud 618 nimetust Euroopa Liidu institutsioonide väljaannet ja 83 nimetust ajakirju. Tänapäevaks on Euroopa Liidu infokeskuse lugemissaali avariileil üle 8000 nimetuse Euroopa Liidu teavikuid ja teaduskirjastuste Euroopa Liidu poliitika, õiguse, ajaloo jm uurimuslikke käsitlusi inglise, saksa, prantsuse jt keeltes. Üldhuvi pakkuvaid teoseid komplekteeritakse ka raamatukogu põhifondidesse.

Kolmandik Euroopa Liidu infokeskuse komplekteerimisrahast kulub teadusperioodika tellimisele, nagu Common Market Law Review, European Law Journal, European Law Review, European Foreign Affairs Review jt.

Uute infovahendite (kohalik Euroopa Liidu alaste trükiste märksõnaline andmebaas, teemakohaste Eesti perioodikaartiklite mappide koostamine jms) loomisel seati eesmärgiks pädevate infospetsialistide koolitamine eelkõige Euroopa Liidu õigussüsteemi ja dokumentatsiooni, aga ka Eesti õigussüsteemi ning tähtsate rahvusvaheliste organisatsioonide tegevuse ja dokumentide alal. Tähtsaks peeti ka teadmisi infotehnoloogiast ja võõrkeelteoskust. Põhiliselt töötati inglisis- ja saksa keelsete materjalidega, esimesed eesti autorite Euroopa Liitu käsitlevad trükised ("Eesti ja Euroopa Liit: lähteteesid Eesti võimaliku ühinemise kohta Euroopa Liiduga", "Eesti tee Euroopa Liitu", koostajad I. Raig, E. Terk jt) ja Euroopa Ühenduse lepingute tõlked ilmusid alles 1995. aastal. 2003. aasta alguseks oli ilmunud ligi 230 nimetust eestikeelseid uurimusi ja tõlkeid, konverentsimaterjale jms.

Rahvusraamatukogu koduleheküljelt pääseb Eestis ilmunud artiklite andmebaasi (ISE), kus kajastub ka Euroopa Liidu temaatika. Euroopa Liidu teemalisi artikleid on kogutud aastast 1994, praegu on nende koguarv üle 12 000. Samade artiklite süstematiseeritud mappe kasutatakse intensiivselt Euroopa Liidu infokeskuses. Üksnes vene keelt oskavaile lugejaile on Eestis ilmuvate venekeelsete ajalehtede artiklid peaaegu ainuke võimalus selle teemaga tutvuda.

2003. aasta sügiseks koondame pealkirja "Valik Riigikogu liikmete kirjutisi teemal "Euroopa Liit"" alla VIII ja IX Riigikogu liikmete artiklivalimiku.

Kõigi infovahendajate töö sõltub info kättesaadavusest Internetis. Meie keskusele vajaliku info hulk Internetis on kasvanud mitu korda, nii Eesti riigiasutuste kui ka europa (<http://europa.eu.int>) portaali kaudu. 1994. aastal oli Internetis tasuta kättesaadav üksnes tühine hulk Euroopa Liidu alast teavet – Rahvusraamatukogu spetsialistidel oli juurdepääs Euroopa Liidu andmebaase vahendavale süsteemile ECHO, kuid puudus juurdepääs õigus- ja majandusalastele täistekstidele. Seadusandlikud aktid olid kättesaadavad tasulise kompaktandmebaasi CELEX vahendusel, mille ostmisest loobuti 2001. aastal, sest avanes võimalus kasutada tasuta sidusversiooni. Lähitulevikus, kui Euroopa Liidu dokumentide kõik elektroonilised versioonid on juriidiliselt kehtivad, saab otsinguid teha ainult Internetis. Esimese sammuna selles suunas lõpetatakse infokeskustele Komisjoni dokumentide (COM-docs) trükiversiooni tasuta levitamine, sest dokumendid ja nende tõlked avaldatakse kiiresti Internetis. Sellega seoses muutub infokeskuste töötajate roll kõigi vajalike dokumentide leidmisel veelgi olulisemaks.

Huvi Euroopa Liidu vastu kasvab

Euroopa Liidu alaste päringute osatähtsus teatme- ja infoanalüüsi keskuse töös kasvas eriti 1990. aastate keskel. 1996. aastal esitas Rahvusraamatukogu eurointegratsiooni büroole (EIB) Eesti valitsusprogrammi "Euroopa integratsioon ja informatsioon" osana Euroopa Liidu infokeskuse loomise projekti. PHARE finantstoetus pidi tagama infoteeninduse viimise

tänapäeva tasemele ning mitmesuguste koolituste abil infospetsialistide kvalifikatsiooni tõstmise. Samal ajal valmistati ette ja avalikustati "Eesti avalikkuse Euroopa Liidu alase teavitamise põhimõtted", millesse oli sisse kirjutatud ka infovahendajate (Rahvusraamatukogu Euroopa Liidu infokeskuse ja Tartu Ülikooli raamatukogu eurodokumentatsiooni keskuse) tegevus.

1998. aastast alates rahastatakse Rahvusraamatukogu Euroopa Liidu infokeskust (ELIK) Riigikantseleiga sõlmitud sihtfinantseerimislepingu alusel. Selleks ajaks lõpetatud PHARE-projekti toetusel sisustati Euroopa Liidu infokeskuse lugemissaal – arvutitöökohad nii lugejatele kui ka infospetsialistidele, tagati paljundus ja printimine. 20–kohalises lugemissaalis teenindavad lugejaid 6 infospetsialisti, tõhusalt on täienenud Euroopa Liidu teavikute kogu ning iganädalased uudiskirjanduse väljapanekud. Euroopa Liidu poliitikat ja tegevust tutvustavad eestikeelsed infomaterjalid on toonud keskusse igal aastal keskmiselt 4000–5000 huvilist, kellest suure osa moodustavad õppurid, õppejõud, ametnikud ja ettevõtjad.

Riigikantselei Euroopa Liidu infosekretariaadi (ELIS) avalikkuse teavitamise töörühm (ATT) sõnastas Euroopa Liidu infokeskuse lähemad ja kaugemad ülesanded:

- Eesti ja Euroopa Liidu alaste materjalide kogumine, hoiustamine ja nende kasutamise võimaldamine parlamendi- ja avalikkuse teenindamisel;
- Euroopa Liidu alaste andmebaaside hankimine;
- huviliste konsulteerimine Eestit ja Euroopa Liitu puudutavate materjalide ja andmebaaside osas;
- Euroopa Liidu infosüsteeme ja –allikaid käsitlevate loengute pidamine;
- kodulehekülje kujundamine elektroonilise teabe tõhusamaks levitamiseks;
- hotline'ivormis euroinfo telefonitöö ettevalmistamine jne.

Koostöös ATT-sse kuuluvate ministriumide spetsialistidega oli võimalik koguda spetsiifilist taustainfot, korraldada ühiseid seminare ning keerulisemate küsimuste puhul eriteadlastega konsulteerida.

Lugejateeninduses on tähtis uue infokanali loomine: tehnilised vahendid ja koolitus võimaldasid avada infokeskuse Interneti kodulehekülje <http://elik.nlib.ee>. Eesmärk oli kõigi oluliste eestikeelsete linkide kogumine (ministriumide vastavasisulised lingid, seadusandlusega seotud leheküljed, eestikeelsed täistekstid jne) ja süstematiseeritud esitamine ning Euroopa Liidu tähtsaimate institutsioonide, organisatsioonide, õiguslaste andmebaaside ja uudiste koondamine lihtsalt navigeeritavasse keskkonda. Statistika järgi on meie kodulehekülge külastatud 20 000 – 30 000 korda kuus.

Infokeskuse külastajate Euroopa Liidu teemalistest küsimustest ja nende vastustest hakati koostama andmebaasi, kuhu 1998. aastal kogunes küsimusi–vastuseid 108, 1999. aastal oli neid kokku 518 ja 2002. aastal 630. Andmebaasi koostajate eesmärk on oluliste temade kuni 1000 küsimuse–vastuse pidev uuendamine ja täiendamine.

Tõsine väljakutse oli euroinfo telefoniteenuse projekti käivitamine. Eeskujuks oli Rootsi telefoniteenus, millega alustati mõni aasta enne Rootsi liitumist Euroopa Liiduga ja mis tegutseb tänini Rootsi parlamendi juures.

1999. aasta novembri pilootprojektina ja 2000. aasta mais täismahus avatud tasuta euroinfo telefon 08 00 33 30 töötab ööpäev läbi (kasutusel on ka automaatvastaja), vastused koostatakse vähemalt kahe tööpäeva jooksul. Peale infokeskuse töötajate vastavad telefonile ka Euroopa Liidu alase koolituse läbinud üliõpilased, kes kasutavad vastuste koostamisel keskuse teavikute kogu, Interneti-allikaid ja ministriumide spetsialistide abi.

Lisaväärtuseks on kujunenud euroinfo telefoni kodulehekülge <http://www.eurotelefon.ee> ja seal leiduv tasuta küsimuste-vastuste andmebaas, mis ongi eespool mainitud andmebaasi edasiarendus. Küsimusi saab esitada ka kodulehekülje kaudu, mille kasutamine on eriti elavnenud käesoleval aastal. (Siinjuures tuleb viidata ka Tartu Ülikooli raamatukogu eurodokumentatsiooni keskuse algatatud veebipõhisele euroinfo teenistusele, mis annab 24 tunni jooksul allikaviidetega vastuseid erinevaile Euroopa Liidu alastele küsimustele.)

Valmis uueks väljakutseks

Euroopa Liidu infokeskuse lugemissaalis ja euroinfo telefonile esitatud küsimusi analüüsides tegime kokkuvõtte meie poole pöördunute huvidest ja muredest seoses Eesti võimaliku astumisega Euroopa Liitu. Sellest lähtudes korraldame aastast 2000 regulaarselt euroinfo telefonipäevi, kus helistajatele on vastama kutsutud oma ala asjatundjad – ministrid, Riigikogu liikmed, ministriumide spetsialistid. Tähtsaimad teemad on seni olnud sotsiaalpoliitika, maksud, euro, põllumajandus, kultuur jm. 2003. aasta 21. aprilli infopäev oli pühendatud ühinemislepingule ning vastama olid kutsutud Alar Streimann ja Marina Kaljurand.

Käesolevast aastast on euroinfo telefon laiendanud oma tegevusvaldkonda – alustasime koostööd noortele suunatud Euroopa-alase info vahendaja Eurodesk'i (<http://www.eurodesk.org>) Eesti-poolse partneriga.

Infokeskuse töötajate Euroopa Liidu dokumentide ja andebaaside koolitust on kasutanud mitmesugused huvirühmad, alustades lasteaednike ja raamatukogutöötajatega ning lõpetades üliõpilaste ja riigiametnikega. Põhjalikumalt loengutsükli korraldavad keskuse töötajad koos AS ESKO Koolitusega. Valminud on kõiki tähtsamaid dokumente ja andmebaase tutvustavad õppematerjalid.

7. septembril täitub Euroopa Liidu infokeskusel viis aastat, mille jooksul oleme vastanud tuhandetele küsimustele. Kas meie töö on aidanud inimestel valikuid teha, annab vastuse 14. september, rahvahääletuse päev. Euroopa Liit laieneb ja muutub, Rahvusraamatukogu Euroopa Liidu infokeskus on valmis vastama tekkivatele küsimustele.